

Отримано: 13 лютого 2023 р.

Прорецензовано: 14 лютого 2023 р.

Прийнято до друку: 15 лютого 2023 р.

e-mail: krupkamir@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7223-8945>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-17(85)-282-285

Крупка М. А. У пошуках власного простору: образ дому в романі Наталії Гурницької «Мелодія кави у тональності кардамону». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 17(85). С. 282–285.

УДК: 821.161.2.09

Крупка Мирослава Анатоліївна,
кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри української літератури,
Рівненський державний гуманітарний університет

У ПОШУКАХ ВЛАСНОГО ПРОСТОРУ: ОБРАЗ ДОМУ В РОМАНІ НАТАЛІЇ ГУРНИЦЬКОЇ «МЕЛОДІЯ КАВИ У ТОНАЛЬНОСТІ КАРДАМОНУ»

У статті заакцентовано увагу на дослідженні образу дому в романі Наталії Гурницької «Мелодія кави у тональності кардамону». Центральна тема табуованого кохання виступає каталізатором просторового наповнення твору, а мотив дому стає інструментом аналізу внутрішнього світу головної героїні. Переміщення персонажа ілюструє його світоглядну трансформацію, при тому модус житла служить відображенням характеру господарів. У романі героїня постійно перебуває у русі від одного помешкання до іншого, кожне з яких має виразні соціально-психологічні маркери. Дім дитинства постає у ретроспективі як безтурботний щасливий світ. Будинок дядька у Жовкві лише номінально перебирає на себе функцію сімейного простору, тому героїня символічно вирушає на пошуки власного дому. Помешкання дядька Адама набуває семантики переступання соціальних та моральних табу. Квартира Адама на Краківській зображена як транзитне місце. Дім тітки Зосі – ворожий світ, що диктує чужі правила та істини. Житло пані Беати асоціюється з територією стабільності. Будинок на Кастелівці постає через еротичний код. Дім Терези сприймається як жорстко унормований простір. Квартира на Краківській бачиться як власний дім, захищений від зовнішніх загроз. Будинок Адама є головним просторовим елементом твору і функціонує у декількох емоційно-сміслових проявах: невиправданих сподівань, небезпеки, сорому, загрози, захисту, родинного затишку, пустки. Постійна зміна місць проживання відображає намагання жінки знайти власний простір.

Ключові слова: простір, дім, топос, місце, родина, роман.

Myroslava Krupka,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Literature,
Rivne State University for the Humanities

IN SEARCH OF YOUR OWN SPACE: THE IMAGE OF THE HOUSE IN THE NOVEL BY NATALIA HURNYSKA "COFFEE MELODY IN CARDAMOM TONE"

The article focuses on the study of the image of the house in the novel by Natalia Hurnyska "Coffee Melody in Cardamom Tone". The central theme of taboo love acts as a catalyst for the work's spatial content, and the house's motive becomes a tool for analyzing the inner world of the main heroine. The movement of the character illustrates her worldview transformation, while the mode of housing serves as a reflection of the nature of the owners. In the novel, the heroine is constantly in motion from one residence to another, each of which has distinct socio-psychological markers. The childhood home appears in retrospect as a carefree happy world. Uncle's house in Zhovkva takes on the function of family space only nominally, so the heroine symbolically leaves in search of her own home. Uncle Adam's home takes on the semantics of transcending social and moral taboos. Adam's apartment in Krakivska Str. is depicted as a transit place. Aunt Zosia's house is a hostile world that dictates the rules and truths of others. Mrs. Beata's home is associated with a territory of stability. The house on Kastelivka appears through an erotic code. The house of Theresa is perceived as a rigidly regulated space. The apartment at Krakivska Str. is seen as a home of your own, protected from external threats. Adam's house is the main spatial element of the novel and functions in several emotional and meaningful manifestations: unjustified expectations, danger, shame, threat, protection, family comfort, and wasteland. The constant change of places of residence reflects the woman's attempt to find her own space.

Keywords: space, home, topos, place, family, novel.

Простір як спосіб побутування людини у світі належить сьогодні до найбільш досліджуваних проблем у міждисциплінарному контексті. Літературознавство активно долучається до розробки відповідного дискурсу, адже простір бере участь у створенні антропоцентричності твору. Особливо важливим у цьому контексті є зосередження уваги на образі дому, оскільки він «належить до основних факторів людської культури. Отримавши додаткові семантичні навантаження, дім перетворився в зменшену копію моделі світобудови і людського буття» (Яшина, 2010: 66).

Дослідники: Г. Башляр, Д. Боклах, Н. Копистянська, Л. Пилипюк, В. Фоменко, К. Хачатурян та інші розробляли рецептивні моделі художнього простору. На мотиві дому зосереджували свою увагу В. Бібік, Н. Бідасюк, С. Кочерга, Г. Левченко, Т. Павлінчук, І. Смаровоз, Л. Яшина та інші. Особливості функціонування топосу дому як феномена вказує Л. Пилипюк, що «приймається людиною, з'являється в її свідомості, в інтелектуальному переживанні, але перебуває за межами фізичних реалій» (Пилипюк, 2014: 323). Дім втратив функцію фонового елемента розвитку основних подій, трансформувавшись у віддзеркалення внутрішнього світу персонажа. Зокрема, С. Кочерга зауважує: «У просторовій семіотиці дім є найпершим репрезентантом «середини світу», за межами якого розпочинається хаос, його слід розглядати у контексті вітальності, з амбівалентними ознаками моральності та імортальності, аліментарності та еротизму, табуованої агресивності та інформативності» (Кочерга, 2008: 115). Це спостереження відображає розгортання просторової семантики роману Наталії Гурницької «Мелодія кави у тональності кардамону», який і є у центрі нашої дослідницької уваги.

Роман розглядався переважно у контексті жіночої літератури, зокрема у рецензії Б. Завідняка зазначено, що твір «написаний з довірою до внутрішнього світу жінки, її потреби кохати і відгукуватися на зустрічне кохання, викликати його» (Завідняк, 2014). А. Кокотюха аналізує жанрову схему: «Все цілковито відповідає уявленням, які мали про героїню любовного роману шанувальниці жанру в позаминалому столітті» (Кокотюха, 2022). Проте просторовий чинник твору не був у центрі уваги літературознавців, що і визначає актуальність нашого дослідження, метою якого є простежити, як образ дому відображено в романі Наталії Гурницької «Мелодія кави у тональності кардамону» та проаналізувати його інваріанти.

У центрі роману Наталії Гурницької «Мелодія кави у тональності кардамону» лежить любовний наратив. Центральна тема табуованого кохання виступає каталізатором просторового наповнення твору, а образ дому стає інструментом аналізу внутрішнього світу героїні. У процесі розгортання сюжету Анна змінює багато будинків на шляху до віднайдення свого простору, тобто перебуває у стані, який С. Кочерга окреслила як «міждомів'я» – «метафізичний рух героя від одного помешкання до іншого» (Кочерга, 2008: 118).

Дім дитинства постає у ретроспективі і асоціюється з будинком на вулиці Святої Анни у Львові, куди після смерті чоловіка-священника переїхали мама з дітьми. Відтак дім дитинства не прив'язаний до місця народження. «Будинок був доволі маленьким та занедбаним, проте його оточували великий сад і шматок землі під грядки» (Гурницька, 2022: 15). Саме локус саду стає визначальним у просторовому ракурсі, адже як слухно твердить Т. Бахтіарова, «у світовій культурі міфологема саду... – місце вічного життя, щастя і радості, благословення Богом-Творцем» (Бахтіарова, 2016: 26), а відтак, формує відповідну емоційну атмосферу. У романі житло змодельоване за класичним зразком дому дитинства: спокій, затишок, безпека. Образ дому закорінений у спогади героїні, куди вона системно повертається, але не в реальності, а в пам'яті. «Ще й зараз іноді вчувається той солодкий запах і мимоволі згадується та особлива атмосфера родинної ласки і спокою, яка оточувала її у дитинстві» (Гурницька, 2022: 40). Втрата батьківського дому провокує героїню на пошуки власного, адже дім, «концентрує в собі все розмаїття значень, пов'язаних із сімейним життям, подружнім коханням, любов'ю батьків до дітей та дітей до батьків, спільною працею та життям у всіх його буденних та святкових проявах за стінами, що бережуть родинне тепло та спокій» (Кирилюк, 2000: 29). Батьківський дім – це також місце спокою та стабільності, у ньому сфокусовано зв'язок між людиною і оточуючим світом.

Будинок дядька у Жовкві перебирає на себе функцію сімейного дому для Анни після смерті мами, при тому психологічно героїня входить у семантичне поле бездомності, а переїзд символічно втілює розрив між минулим та теперішнім. «Тут інше життя, інакші надії і простіші сподівання, а все те, до чого вона звикла з дитинства, залишилося в минулому житті» (Гурницька, 2022: 21). Відмова від колишнього способу життя і труднощі освоєння нового сімейного укладу помножуються на очікування, що з часом переходять із сфери господарських обов'язків у соціальні: вона мусить вийти заміж і переїхати у дім чоловіка. Домінування суспільних стереотипів поведінки провокує психологічний тиск родини на героїню, і зрештою вона доходить висновку, що будинок дядька – це чужий дім, який прийняв її лише на деякий час. Локус вікна, що з'являється у осмисленні цього простору, стає наскрізним. Анна саме через вікно вперше бачить Адама і закохується в нього. Образ вікна символічно втілює «ідею проникнення потенційних можливостей» (Коцура, Потапенко & Куйбіда, 2015: 125). Родинне оточення змушує Анну переживати себе як людини без дому, а стосунки з Адамом формують внутрішній простір прив'язаності і приводять до втечі.

Дім вуйка Адама. Після драматичної пригоди Анна рятується не в домі своєї родини, що асоціюється «зі скандалами та неволею» (Гурницька, 2022: 93), а у порожньому будинку дядька Адама. Опис дому зводиться до локусу ліжка, що вказує на інтимізацію простору, та вогню, що співвідноситься з образом Адама. «Вогонь – образ енергії, яка може бути виявлена і на рівні пристрасті, оскільки пов'язана з первісною матерією чоловічої статі» (Коцура, Потапенко & Куйбіда, 2015: 141). Символічний простір приміщення набуває семантики забороненого та водночас уособлює неможливість протистояти спокусі. Традиційний мотив дороги апелює до теми втечі, проте відсутність родинного дому полегшує для Анни розрив з минулим.

Квартира Адама як типове маскуліне помешкання відзеркалює стиль життя власника. Для Анни приміщення бачиться з початку у ракурсі любові та безпеки: «Саме цього відчуття захищеності та цілковитої впевненості у своїй потребності комусь її бракувало найдужче» (Гурницька, 2022: 139), проте згодом набуває функції транзитного простору. Докладний опис інтер'єру квартири вказує, що це дім для одного, для Анни тут місця не передбачено. При тому локалізований зовнішній простір стає виразником внутрішнього світу: «Анна відчула дивний неспокій. Він не знає, куди її подіти? Вона обтяжує його?» (Гурницька, 2022: 131), і викриває ілюзорність життєвих перспектив цього персонажа, що проявиться у ситуації «міждомів'я» (С. Кочерга), яка смислоутворююча для подальшої оповіді.

Дім тітки Зосі – ворожий світ: Анна зайшла у помешкання і «пастка замкнулась» (Гурницька, 2022: 147). Дім відображає характер: його власниця – «прихильниця ідеального порядку» (Гурницька, 2022: 148) не лише в інтер'єрі, а й у соціумі. Чужа територія диктує жорстокі правила: Анна відчуває тотальний контроль, що приводить до морального виснаження, а невідомий кінцевий час перебування провокує відчуття невизначеності. У цій сюжетній колізії житло постає в оберненій перспективі: звичайний дім – це освоєне місце, а зовні – ворожий світ, тут навпаки: зовнішній простір бачиться менш небезпечним, ніж внутрішній. Анна переживає болюче розчарування, що трансформується в мотив втечі: «Хотілося втекти від усього цього кудись подалі, але куди? До Андрія? Додому? А сенс? Вона нікому там не потрібна» (Гурницька, 2022: 156). Психологічна відчуженість персонажа виявляється в перспективі бачення дому як недосяжного простору.

Дім пані Беати, у якому героїня працює компаньйонкою, асоціюється з територією стабільності: «Анна почувалася тут так, ніби отримала міцний ґрунт під ногами» (Гурницька, 2022: 188). Авторка не подає опису помешкання, акцентуючи у такий спосіб важливість саме внутрішнього стану героїні. Необтяжливі обов'язки та розмірений розпорядок дня дозволяють Анні сприймати житло як територію спокою, якого вона прагнула понад усе. Проте у сюжетному розвитку цей дім – лише транзитне місце у життєвих мандрах Анни.

Будинок на Кастелевіці – райський закуток. Закинутий дім серед пущі функціонує у романній площині як місце насолоди і тасмного життя. Цей простір семантично трактується у античній традиції locus amoenus: віддалене місце зустрічей закоханих. «Часто це дивовижний сад, місце любовних утіх, відновлення сили людської сексуальності, місце богині любові

та родючості» (Деркачова, 2019: 258). Топографія райської місцевості контрастує із занедбаним будинком, що зовні видається пустою, проте гармонізована із внутрішнім облаштуванням житла як комфортного простору. Еротичний код дому з часом змінюється на псевдородинний. Мріючи про сімейний затишок, Анна відповідно облаштовує побут, «така поведінка радше пасувала б молодій добropорядній дружині, а не коханці» (Гурницька, 2022: 202). Ідеалістичність співжиття у домі на Кастелівці наштовхує Адама на ідею відкрито замешкати з коханкою у своєму новозбудованому будинку.

Дім Терези сприймається у семантиці родини – це сімейний простір сестри Адама. Деталізований інтер'єр: «Дорогі меблі, зі смаком дібрана оббивка фотеля та канапи, під ногами – перський килим, у кутку – п'єц із білосніжних поливаних кахлів...» (Гурницька, 2022: 167) є не лише означником фінансового благополуччя, а й свідченням консервативності характеру господині, зорієнтованого на цінності традиційного життєвого порядку. Переїзд на нове місце змінює самоідентифікацію Анни, провокує мімікрію і прийняття усталеного статусу: коханка грає роль добropорядної панни. Анна дуже легко піддається на цей оманливий родинний простір, «почувається тут навіть краще, ніж вдома» (Гурницька, 2022: 174), подумки приміряє у ньому собі місце, проте розуміє, що «варто виявити найменший непослух – і відразу доведеться шукати іншого притулку» (Гурницька, 2022: 286). Дім Терези зорієнтований на культивування загальноприйнятих поведінкових моделей, отже вразливий до репутаційних ризиків, тому, через переступ Анною соціальних норм, відбувається десакралізація житла. Очікувано будинок перестав бути для героїні надійним пристановищем, і вона вчергове планує втечу, «ввійхала б з міста і ніколи б сюди не поверталася» (Гурницька, 2022: 295), проте приречена на мандрівку в замкненому топосі Львова.

У квартирі на Краківській реалізувалося прагнення Анни до створення сімейного дому. Власне помешкання додає їй впевненості, що поглиблюється зміною соціального статусу, «одружена жінка – це таки краще, ніж самотня панна з дитиною на руках» (Гурницька, 2022: 302). У зображенні житла відсутній опис інтер'єру, оскільки акцентується внутрішня атмосфера. Захисна функція будинку стає домінуючою і проєктується через символіку уявної стіни, «яку вона вибудувала довкола себе» (Гурницька, 2022: 317). Для Адама – це житло виконує компенсаторську функцію, дає «відчуття спокою та затишку біля коханої жінки» (Гурницька, 2022: 322). Повсякдення молодої мами з двома дітьми показано через метафору: «усе довкола закрутилось, як ярмаркова карусель навпроти церкви Святого Юра» (Гурницька, 2022: 391). Зовнішній світ стає каталізатором змін, і Анна заради доньок, «дітям завжди ліпше там, де дім їхнього батька» (Гурницька, 2022: 410), переїжджає в будинок Адама.

Дім Адама є головним просторовим елементом твору, оскільки виступає маркером розвитку любовних стосунків героїв. «Будинок стає означником внутрішньої суті людини, символом її фатальної долі, атмосферою, в якій тривають усі життєві процеси» (Павлінчук, 2004: 323). На початку оповіді незавершений дім символічно вказує на те, що Адам лише буде своє життя, але для Анни цей факт є уособленням невиправданих сподівань: «Він не збирається залишати її в себе?» (Гурницька, 2022: 128). Стан бездомності лякає героїню, яка, до того ж, має обмежені права у патріархальному соціумі: незаміжня жінка не може мешкати сама.

Викінчений дім відображає обернену перспективу стосунків: уже Адам пропонує Анні оселитися разом. Попри свої почуття, героїня не готова прийняти маргінальний статус офіційної коханки, адже він не дає їй спокійного буденного щастя, про яке мріє жінка. Героїня не розглядає дім як фортецю, яка вбереже від зовнішньої агресії, що є очікуваною реакцією оточення на публічний переступ норм і правил.

З часом обставини змушують вагітну Анну шукати захисту в цьому приміщенні, проте виявляється, що місце уже зайняте: у будинку мешкає дружина Адама та його діти. І сама оселя зазнала кардинальних змін: побутові елементи хатнього інтер'єру свідчать про вишуканий смак господині та презентують її зусилля в розбудові житла. Топос дому традиційно корелюється з родиною, родом, традицією – цінностями, які неухильно сповідує Анеля, тому поява коханки сприймається як десакралізація сімейного простору; для Анни – це місце сорому та приниження: чужий дім, який за всіма законами належить іншій.

Рецепція дому Адама як ворожої території лише поглиблюється, коли Анна переселяється: «Зовсім нещодавно тут господарювала Анеля, і її невидима присутність вгадувалася у кожному предметі житку» (Гурницька, 2022: 407). Проте бойові дії на вулицях Львова, коли дім захистив родину перед зовнішнім небезпечним світом, змінили маркування простору на позитивне. За гендерною структурою будинок – жіноча царина, тому саме він формує життєві цілі героїні. Авторка концентрує увагу на сфері приватного побуту персонажів: спочатку Анна «губилася в морі нових домашніх справ і обов'язків» (Гурницька, 2022: 436), проте зрештою досягла успіхів і перетворила будинок в родинний обжитий простір, де кожен почувався вдома. «Домівка – ідеальний світ, гармонійно організований простір, єдність соціального і природного. Хронотоп дому – місце, де можна сховатися від загроз світу» (Хачатурян, 2021: 141). Дім і мешканець активно конструюють один одного: Анна абсолютно переінакшила територію: «Від колишньої пустки, ідеального стану та необхідності не залишилося нічого» (Гурницька, 2022: 458), водночас будинок зумовив світоглядні зміни господині: вона мусить вести себе «як личить жінці її теперішнього становища» (Гурницька, 2022: 454). Мотив чужого будинку трансформується в уособлення сімейного вогнища.

Простір дому корелюється з простором внутрішнього світу персонажів. Смерть Адама психологічно знищила Анну, відповідно і дім набуває семантики пустки, осиротіння, і водночас пам'яті. Минуле стає мотиватором продовження життя.

Образ дому в романі Наталії Гурницької «Мелодія кави у тональності кардамону» проявляється у різних художніх проєкціях. Першочергово він служить до розгортання любовного наративу. У творі простір втратив функцію фонового елемента розвитку основних подій, трансформувавшись у віддзеркалення внутрішнього світу персонажа, який перебуває у стані «міждомів'я», долаючи складний шлях у пошуку пристановища.

На нашу думку, особливого наповнення модусу дому набуває в сучасному письменстві, оскільки він відображає зміни способу життя людини і її просторової самоідентифікації, тому саме в цьому напрямі вбачаємо перспективи подальших досліджень.

Література:

1. Бахтіарова Т. Міфологеми саду та світового дерева у творчості поетів-шістдесятників. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство)*. 2016. Вип. 2 (18). С. 25–29.
2. Гурницька Н. Мелодія кави у тональності кардамону. Харків : КСД, 2022. 512 с.
3. Деркачова О. Locus amoenus у творчості Марії Ткачівської (на матеріалі роману «Тримайся за повітря»). *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2019. №3 (55). С. 256–265.
4. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В. Коцура, О. Потапенка, В. Куйбіди. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гавришенко В., 2015. 912 с.
5. Завідняк Б. Про роман Наталії Гурницької «Мелодія кави у тональності кардамону». URL: <http://zolotarektoral.te.ua/> (дата звернення: 10.01.23).
6. Кирилюк О. Універсально-культурні структури міфологічних підвалин масової політичної свідомості. *Універсальні виміри культури*. Одеса : Друк, 2000. С. 27–38.
7. Кокотюха А. Кава для нареченої без посагу. URL: <https://detector.media/kritika/article/195515/2022-01-13-kava-dlya-narechenoi-bez-posagu/> (дата звернення: 10.01.23).
8. Кочерга С. Архетипні мотиви дому і бездом'я в творчості Лесі Українки. *Studia Methodologica*. 2008. Вип. 25. С. 115–120.
9. Павлінчук Т. Образ будинку як означник долі у творах В. Шевчука «Привид мертвого дому» та В. Винниченка «Історія Якимового будинку». *Волинь-Житомирщина*. 2004. Вип. 12. С. 93–97.
10. Пилипюк Л. Простір як місце дії у творчості Оноре Бальзака. *Наукові записки Бердянського державного університету*. 2014. Вип. IV. С. 319–327.
11. Хачатурян К. Художній час і простір у романістиці Панаса Мирного: дисерт. на здобуття наук. ступ. доктора філософії за напрямом підготовки 035 Філологія (Українська література). Харків, 2021. 224 с.
12. Яшина Л. Образ «дому» у творчості В. Дрозда. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2010. Вип. XXIII. Ч. 4. С. 66–72.

References:

1. Bakhtiarova, T. (2016). Mifologemy sadu ta svitovoho dereva u tvorchosti poetiv-shistdesyatnykiv [Mythologemes of the garden and the world tree in the works of poets of the 1960s]. *Naukovyy visnyk MNU imeni V. O. Sukhomlyns'koho. Filolohichni nauky (literaturoznavstvo) [Scientific Visnyk V. O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University]*. Vyp. 2 (18), 25–29 [in Ukrainian].
2. Hurnyts'ka, N. (2022). Melodiya kavu u tonal'nosti kardamonu [Coffee Melody in Cardamom Tone]. Kharkiv : KSD. 512 s. [in Ukrainian].
3. Derkachova, O. (2019). Locus amoenus u tvorchosti Mariyi Tkachiv's'koyi (na materialy romanu «Trymaysya za povitrya») [Locus amoenus in the work of Maria Tkachevska (based on the novel “Hold on to the Air”)]. *Prykarpats'kyy visnyk NTS. Slovo [Precarpathian Bulletin Of The Shevchenko Scientific Society]*. №3 (55), 256–265 [in Ukrainian].
4. Entsiklopedychnyy slovnyk symboliv kul'tury Ukrayiny [Encyclopedic dictionary of cultural symbols of Ukraine] (2015) / za zah. red. V. Kotsura, O. Potapenko, V. Kuybidi. Korsun'-Shevchenkiv's'kyy: FOP Havryshenko V. 912 s. [in Ukrainian].
5. Zavidnyak, B. (2014). Pro roman Nataliyi Hurnyts'koyi «Melodiya kavu u tonal'nosti kardamonu» [About Natalia Hurnytska's novel “Coffee Melody in Cardamom Tone”]. URL: <http://zolotarektoral.te.ua/> (data zvernennya: 10.01.23).
6. Kyrylyuk, O. (2000). Universal'no-kul'turni struktury mifolohichnykh pidvalyn masovoyi politychnoyi svidomosti [Universal cultural structures of the mythological foundations of mass political consciousness]. *Universal'ni vymiry kul'tury*. Odesa : Druk, 27–38 [in Ukrainian].
7. Kokotyukha, A. (2022). Kava dlya narechenoyi bez posahu [Coffee for the bride without a dowry]. URL: <https://detector.media/kritika/article/195515/2022-01-13-kava-dlya-narechenoi-bez-posagu/> (data zvernennya: 10.01.23).
8. Kocherha, S. (2008). Arkhetypni motyvy domu i bezdomiv'ya v tvorchosti Lesi Ukrayinky [Archetypal motives of home and homelessness in Lesya Ukrainka's works]. *Studia Methodologica*. Vyp. 25, 115–120 [in Ukrainian].
9. Pavlinchuk, T. (2004). Obraz budynku yak oznachnyk dolu u tvorakh V. Shevchuka «Pryvyd mertvoho domu» ta V. Vynnychenka «Istoriya Yakymovoho budynku» [The image of the house as a signifier of fate in the works of V. Shevchuk “The Ghost of the Dead House” and V. Vynnychenko “The History of the Yakym's House”]. *Volyn'-Zhytomyrshchyna*. Vyp. 12, 93–97 [in Ukrainian].
10. Pylypyuk, L. (2014). Prostir yak mistse diyi u tvorchosti Onore Bal'zaka [Space as a place of action in the works of Honore Balzac]. *Naukovi zapysky Berdyans'koho derzhavnoho universytetu [Scientific notes of Berdyansk State University]*. Vyp. IV, 319–327 [in Ukrainian].
11. Khachaturyan, K. (2021). Khudozhniy chas i prostir u romanistytsi Panasa Myrnoho [Artistic time and space in Panas Myrny's novels]: dysert. na zdobuttya nauk. stup. doktora filosofiyi za napryamom pidhotovky 035 Filolohiya (Ukrayins'ka literatura). Kharkiv. 224 s. [in Ukrainian].
12. Yashyna, L. (2010). Obraz «domu» u tvorchosti V. Drozda [The image of “home” in the works of V. Drozd]. *Aktual'ni problemy slov'yans'koyi filolohiyi [Modern Problems of Slavic Philology]*. Vyp. XXIII. Ch. 4, 66–72 [in Ukrainian].